

Rzeczpospolita
Polska

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

Minister
Edukacji i Nauki

UNIwersytet Śląski
w Katowicach

UMCS
UNIVERSYTET MEDYCyny I Nauk
W Lublinie

KATOLICKI
UNIwersytet
LUBELSKI
JANA PAWŁA II

KUL
1918

UNIwersytet
IM. ADAMA MICKIEWICZA
w Poznaniu

Akademia
Pedagogiki
Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej

Sylwia Wrona

Poznanie środowiska rodziny –
ekomapa, wywiad oparty na
rutynach dnia codziennego

Zbieranie danych o funkcjonowaniu rodziny i dziecka w rodzinie

- W jaki sposób zdobywamy informacje o rodzinie?
- Jakie informacje pozyskujemy? Czy zależą one od instytucji (PPP, WI, WWR)?
- Czy i na ile one są pożyteczne/użyteczne w procesie terapeutycznym? Czy na każdym etapie?

Czym jest RBI ? – Kluczowe punkty

RBI to częściowo ustrukturyzowany wywiad, przeprowadzony przez specjalistę, przynajmniej jednego rodzica, dotyczący funkcjonowania dziecka i rodziny w codziennych zajęciach domowych i przedszkolnych (instytucjonalnych).

Wywiad w oparciu o rutynowe czynności dnia codziennego jest metodą zbierania informacji na temat codziennych aktywności dziecka i jego rodziny oraz priorytetów dotyczących interwencji

Zbieranie informacji na temat czynności dnia codziennego dostarcza nam wiedzy o tym, co dziecko potrafi już robić oraz jakich umiejętności powinno się nauczyć, by lepiej funkcjonować w codziennych sytuacjach

Wywiad w oparciu o czynności dnia codziennego pozwala rodzicom i nauczycielom na przekazywanie sobie wzajemnie informacji w taki sposób, aby odpowiednie zespoły mogły podejmować na ich podstawie właściwe decyzje

W ramach wywiadu w oparciu o czynności dnia codziennego, rodziny biorą odpowiedzialność za określenie celów i ustalenie priorytetów.

Skupienie na rodzinie

- RBI – rodzina odgrywa główną rolę w planowaniu interwencji, jest skupiony na rodzinie – są aktywni w dostarczaniu informacji oraz wybieraniu i ustalaniu priorytetowych celów
- Rodzic dzieli się swoją wiedzą na temat funkcjonowania całej swojej rodziny a nie tylko dziecka

Różnica: komunikacja z rodziną w innych programach rozpoczyna się po wdrożeniu określonych interwencji

- To czas, kiedy specjaliści gromadzą informację nie wygłaszają żadnych sugestii
- Rodzic nie specjalista jest ekspertem

Skupienie na czynnościach dnia codziennego

Czynności dnia codziennego – związane z porami dnia, czynności, które wykonuje każda rodzina.

Są one zrozumiałe dla rodzin – codzienne wydarzenia odbywają się po kolei czynność po czynności

---

Rodzice mogą określić również poziom zadowolenia z danej rutyny

---

Zaplanowanie wywiadu z naciskiem na czynności dnia codziennego wzmacnia rolę rodziny podczas jego przeprowadzania, ponieważ członkowie rodziny przekazują informację w sposób zoorganizowany.

Skupienie na dziedzinach funkcjonalnych

Trzy dziedziny funkcjonalne: zaangażowanie, samodzielność, relacje społeczne

pomagają dziecku w osiągnięciu sukcesu
rezultaty będą dla rodzin funkcjonalne (użyteczne i jasne)

Główne cele RBI

- identyfikacja
funkcjonalnych celów
oddziaływań terapeutyczno-
edukacyjnych istotnych z
punktu widzenia
rodziców/specjalistów,

- identyfikacja potrzeb
rodziny

- nawiązanie pozytywnej
relacji z rodziną.

https://www.youtube.com/watch?v=FonGxxavy_g

Etapy RBI

przygotowanie rodzin i personelu,

sam wywiad,

wybór celów przez rodziców,

spisanie i hierarchizowanie celów przez rodziców,

opracowanie strategii i sposobów ewaluowania postępów.

- <https://www.youtube.com/watch?v=gnV5WdhtXIo>

24:24

<https://www.youtube.com/watch?v=e9xreQoiNqg>

18:34

Przygotowanie do RBI

Przygotowanie do RBI oznacza danie rodzinie możliwości wyboru co do czasu i miejsca spotkania oraz kto będzie w nich uczestniczyć (matka, ojciec, dziadkowie itp.).

Rodziny proszone są o zastanowienie się nad swoimi codziennymi czynnościami, co każdy z nich robi w trakcie ich trwania oraz jakie zmiany w rutynach chcieliby zobaczyć.

Zwracamy szczególną uwagę na zaangażowanie, niezależność i relacje społeczne dziecka w każdej rutynie.

Role osób przygotowujących wywiad

osoba przeprowadzająca wywiad	osoba wspomagająca wywiad
prowadzenie rozmowy, zadawanie pytań	prowadzenie check listy, dyskretne podpowiedzi dla osoby przeprowadzającej wywiad, notowanie wywiadu, zaznaczanie obaw rodziców, odczytanie ich listy

Struktura wywiadu

Wprowadzenie do
wywiadu

Ecomapa

Pytanie dotyczące
obaw rodziny
związane z ich
przyszłością

Wywiad właściwy
oparty o rutynowe
czynności dnia
codziennego

Zakończenie wywiadu
(pytania o ich czas
wolny, obawy, zmiany
w życiu)

Analiza obaw
wyszczególnionych
przez rodziców i ich
hierarchizacja

Ustalenie priorytetów
terapeutyczno-
edukacyjnych

CZAS WYWIADU: 1,5
do max 2,0 godzin

Rutyny w RBI

Pobudka

Ubieranie się/ zmienianie pieluchy

Karmienie/ posiłki

Przygotowanie do wyjścia/ podróżowanie

Spędzanie wolnego czasu/ oglądanie TV

Czas kąpieli

Drzemka/ pora spania

Zakupy

Na dworze

W każdej rytunie skupiamy się na 3 aspektach funkcjonowania dziecka:

Zaangażowania

Niezależności

Relacji społecznych

Ponadto określamy **poczucie satysfakcji (zadowolenia)** rodzica z danej rutyny w skali od 1-5 (1 - brak satysfakcji, 5 - Bardzo usatysfakcjonowany)

Rutyna				
	Brak informacji			
Zaangażowanie				
	Brak informacji			
Niezależność				
Relacje społeczne	Brak informacji			
Dom: poczucie satysfakcji z rutyny (zaznacz jedno) 1. Brak satysfakcji/ zadowolenia 2. 3. Usatysfakcjonowany 4. 5. Bardzo usatysfakcjonowany		Przedszkole: Dopasowanie rutyny i dziecka (zaznacz jedno) (1. Złe dopasowanie 2. 3. Średnie dopasowanie 4. 5. Doskonale dopasowanie		
Oceniane sfery (zaznacz te, których dotyczy ocena): Fizyczna Poznawcza Komunikacyjna Społeczno-emocjonalna Adaptacyjna				
Rutyna				
	Brak informacji			
Zaangażowanie				
	Brak informacji			
Niezależność				
Relacje społeczne	Brak informacji			
Dom: poczucie satysfakcji z rutyny (zaznacz jedno) 1. Brak satysfakcji/ zadowolenia 2. 3. Usatysfakcjonowany 4. 5. Bardzo usatysfakcjonowany		Przedszkole: Dopasowanie rutyny i dziecka (zaznacz jedno) 1. Złe dopasowanie 2. 3. Średnie dopasowanie 4. 5. Doskonale dopasowanie		
Oceniane sfery (zaznacz te, których dotyczy ocena): Fizyczna Poznawcza Komunikacyjna ~~Społeczno-emocjonalna~~ Adaptacyjna				

gwiazdka ★ oznacza: niepokoje i prawdopodobne cele interwencji

Wprowadzenie do wywiadu

„Celem dzisiejszego spotkania jest omówienie Waszych codziennych czynności rodzinnych, aby odkryć, czego naprawdę chcecie i potrzebujecie w ramach wsparcia Waszego dziecka. Jest to najlepsza metoda uporządkowania Waszych myśli. Czy się zgadzasz?

Jeśli nie chcesz czegoś powiedzieć, nie mów tego! Możesz zakończyć spotkanie w dowolnym momencie. Ok?

Na koniec sporządzimy listę z punktami, nad którymi chciałbyś/chciałabyś, aby pracował nasz zespół. Ok?

Jeśli nie uda nam się skończyć dzisiaj, znajdziemy inny dzień, ale powinniśmy się postarać dotrzeć dziś do końca, dlatego zaczynamy ten wywiad tak szybko jak to możliwe”

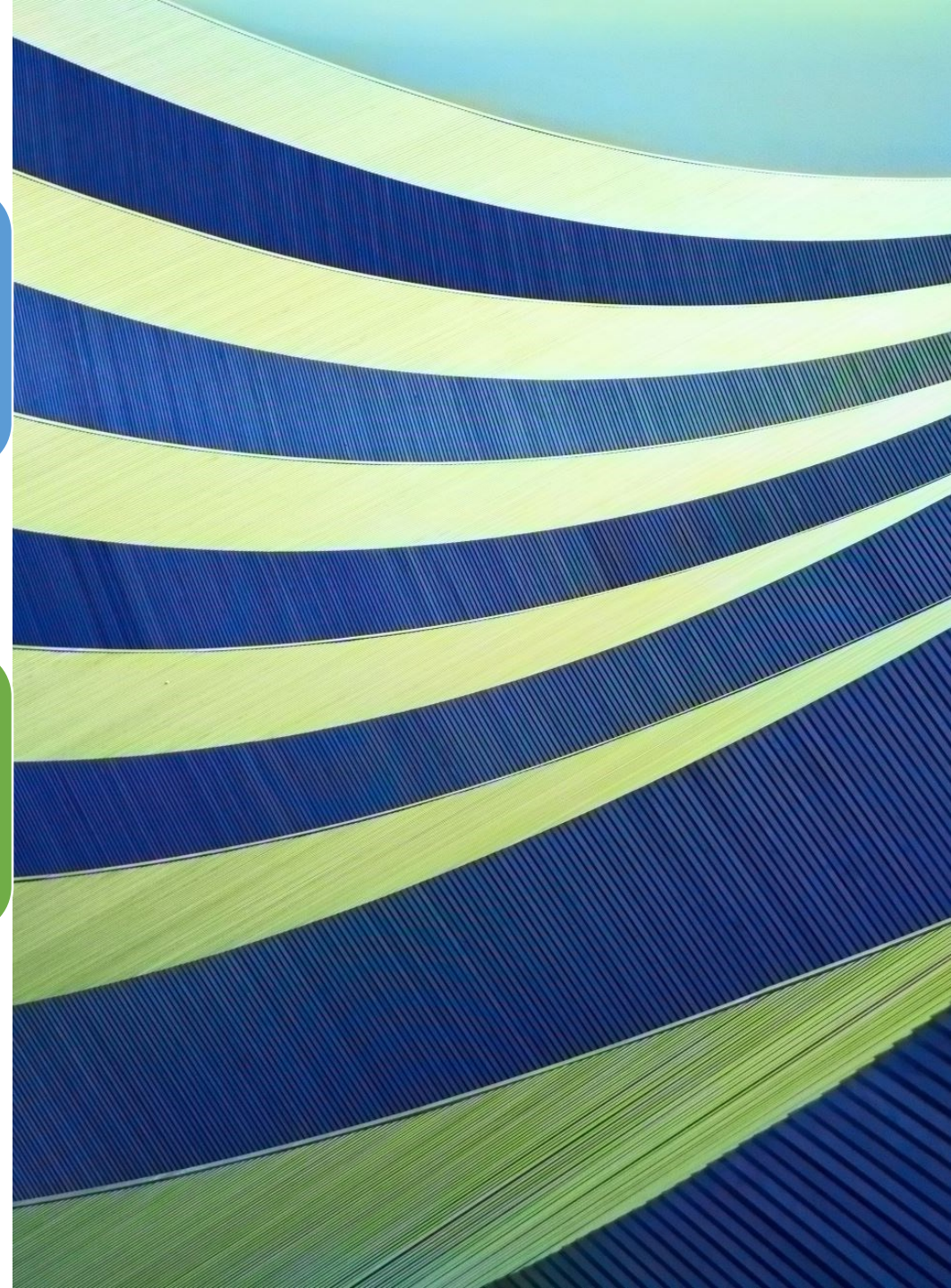
Ekomapa

Ekomapa jako narzędzie powstała w 1975 roku (Ann Hartman). Początkowo była wykorzystywana przez pracowników socjalnych, następnie z powodzeniem zastosowana we wczesnej interwencji (współpraca z rodziną).

- Ekomapa jest diagramem mapującym związki rodziny i społeczności, w której ona istnieje – mapą system rodzinnego w swoim naturalnym środowisku. Skupia się ona na systemie ekologicznym, w którym zakorzeniona jest rodzina (Hartman 1995).

Pomocne może okazać myślenie o ekomapie jak o układzie słonecznym, w którym rodzina znajduje się w centrum, czyli jest „słońcem”, natomiast ludzie i instytucje istotne dla tej rodziny okrążają ją pełniąc rolę „planet”. Linie pomiędzy rodziną, a poszczególnymi osobami, czy instytucjami ukazują siłę związku (słabą lub mocną), wpływ tego związku na energię i zasoby rodziny (pozytywny lub negatywny) oraz jakość związku (obciążający lub nieobciążający psychicznie)

- Ekogram rodziny (ekomapa) służy diagnozie sytuacji rodzinnej. Polega na graficznym zobrazowaniu na arkuszu papieru rodziny i jej otoczenia, w którym znajdują najbliższe osoby (rodzina, przyjaciele, sąsiedzi), instytucje, miejsca znaczące w życiu rodziny. Umożliwia rozpoznanie środowiska rodzinnego i jego otoczenia, powiązań i relacji z instytucjami i osobami z zewnątrz. Pozwala rozpoznać źródła problemów rodzinnych, a także zasobów niezbędnych rodzinie do funkcjonowania (Krasiejko, 2010).

Kolejność tworzenia ekomapy

Ekomapa pozwala nam zobrazować system wsparcia rodziny oraz jego jakość lub jego brak. Informujemy rodzinę o CELU ekomapy oraz informujemy, że rodzina ma prawo nie mówić nam o wszystkich kwestiach. To do rodziny należy decyzja ile informacji o sobie nam przedstawi.

W trakcie tworzenia dopytujemy o poszczególne osoby i miejsca, aby naprowadzić.

Rodzina nuklearna znajduje się w centralnym miejscu ekomapy. Wokół niej w następującej kolejności ustalamy osoby i miejsca znaczące dla rodziny:

- rodzinę,
- przyjaciół, znajomych, sąsiadów
- wsparcie duchowe (kościół, związki wyznaniowe)
- praca zarobkowa, finanse
- zajęcia rekreacyjne
- usługi, których rodzina jest odbiorcą np. WWRD, terapie specjalistyczne
- lekarze
- wsparcie finansowe (np. fundacje, MOPS)

Obszary pytań

- Jak wygląda sytuacja materialna, zawodowa, mieszkaniowa rodziny?
- Jak układają się relacje dziecka/rodziny z bliższą i dalszą rodziną, sąsiadami, znajomymi, znajomymi z pracy i innymi osobami, z którymi regularnie się kontaktują ?
- Czy i z jakiego powodu dziecko jego rodzina korzystają ze wsparcia jakichś instytucji? Jakiego rodzaju jest to wsparcie (związane z sytuacją materialną, zdrowotną, opieką nad dziećmi itp.)?
- Czy i w jaki sposób dziecko i jego rodzina biorą udział w życiu społecznym (przynależność do organizacji, aktywność pozazawodowa rodziców, grupa religijna lub wyznaniowa, uczestnictwo w życiu sąsiedzkim, społeczności lokalnej, aktywność kulturalna itp.)?
- Jak wyglądają kontakty dziecka z rówieśnikami w żłobku/przedszkolu i poza nimi?
- W jaki sposób i z kim spędza dziecko czas wolny, a jak spędzają czas wolny członkowie jego rodziny?
- Jakie zainteresowania i pasje ma dziecko/rodzina i w jaki sposób są rozwijane?

Siła wsparcia

W trakcie ustalania z rodziną osób oraz instytucji, które udzielają im wsparcia, określamy graficznie siłę tych relacji. Należy przy tym pamiętać, że rodzaj wsparcia może być jednocześnie silny jak i stresujący np. w skomplikowanych relacjach rodzinnych.

silne wsparcie

umiarkowane wsparcie

niewielkie wsparcie

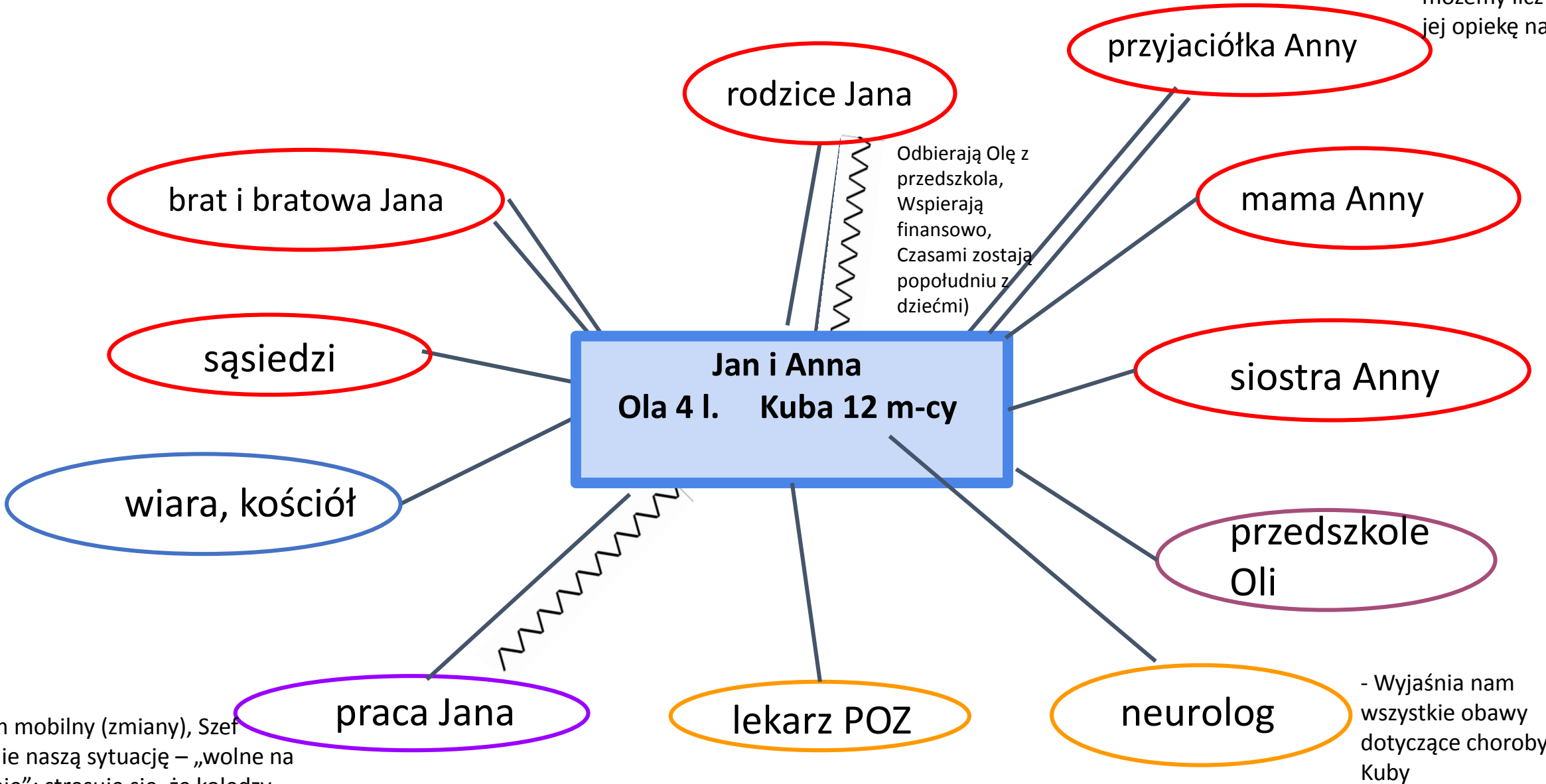

stresujące wsparcie

Schemat ekomap

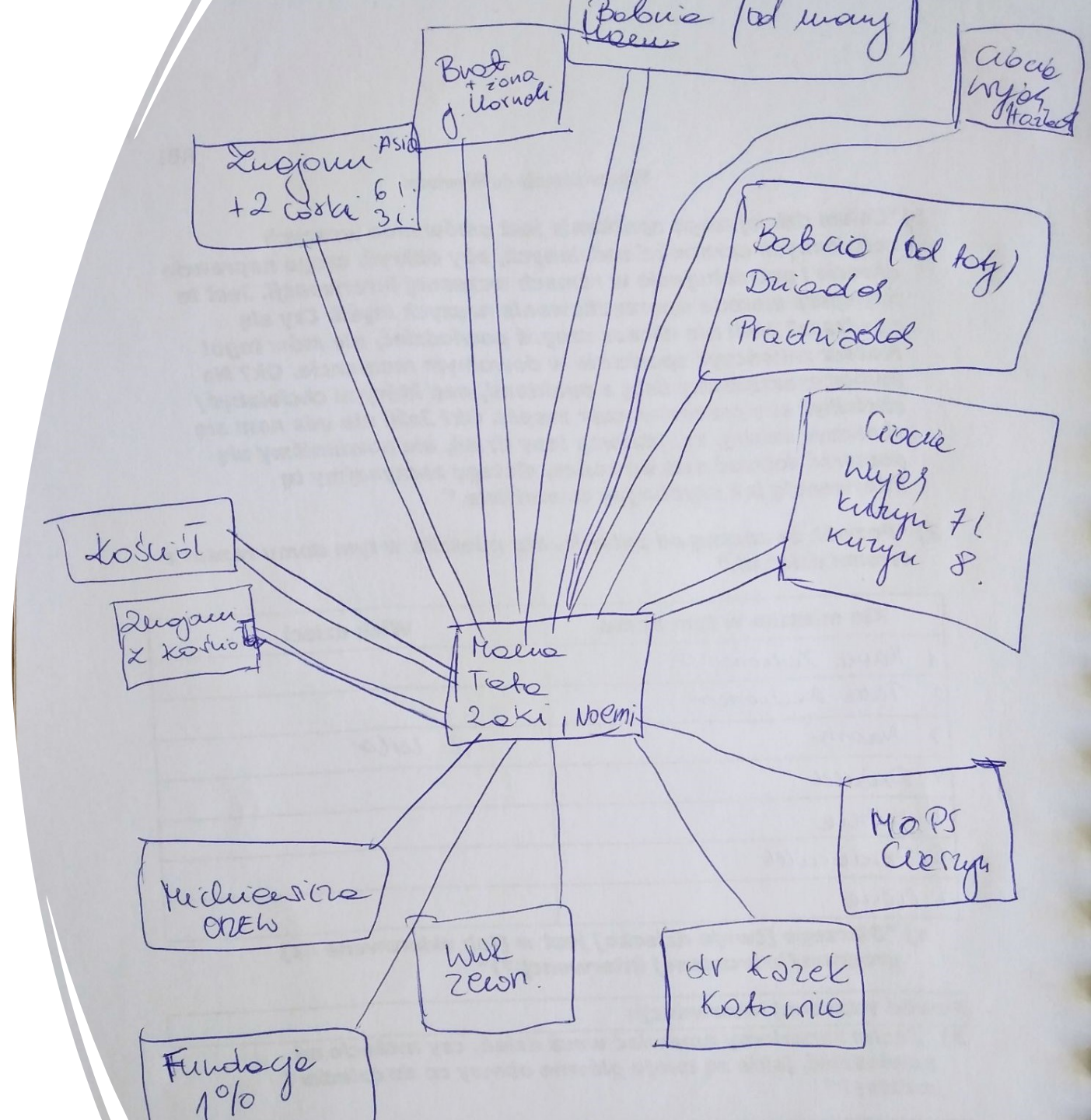
Mogę zadzwonić w każdej chwili; w razie konieczności możemy liczyć na jej opiekę nad Olą

Jestem mobilny (zmiany), Szef rozumie naszą sytuację – „wolne na życzenie”; stresuję się, że koledzy mogą się zbuntować

Ekomapa

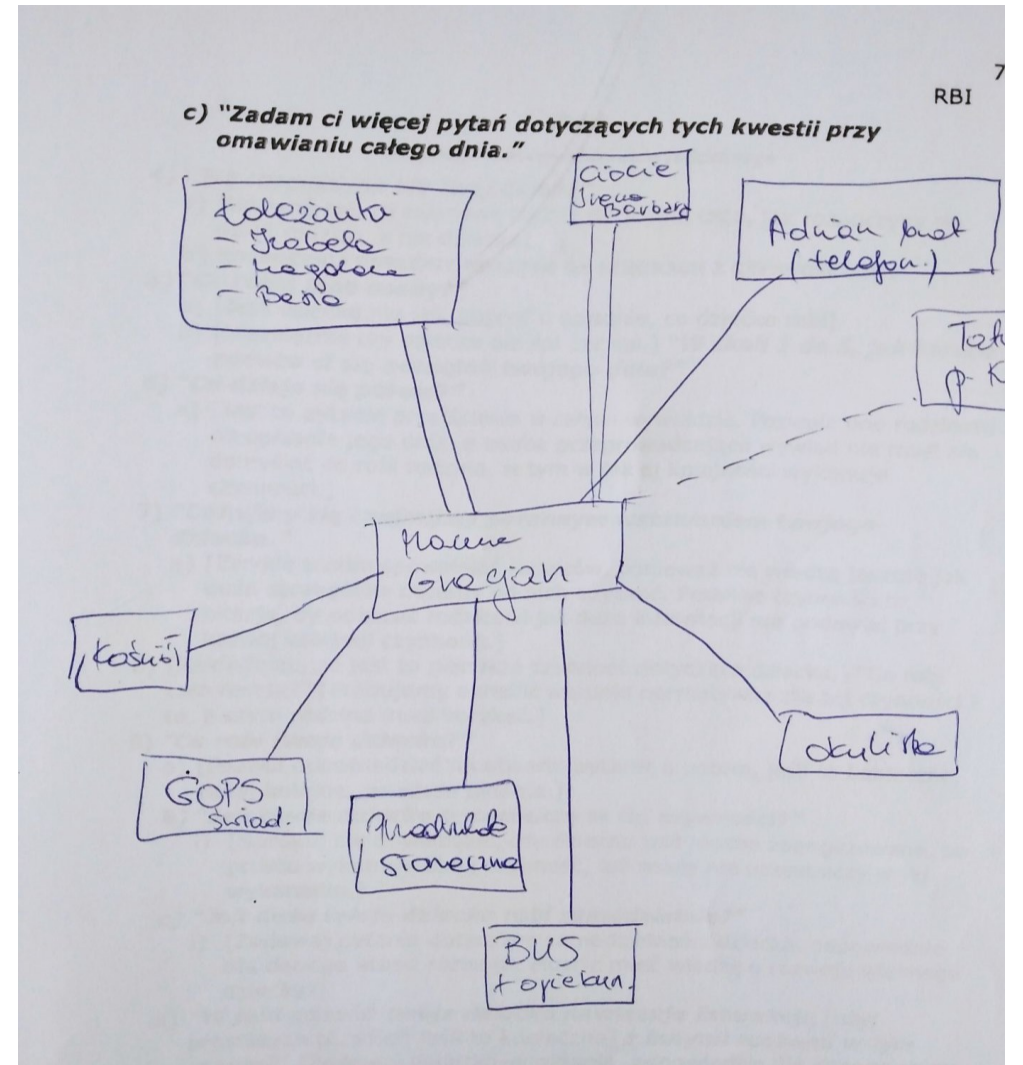
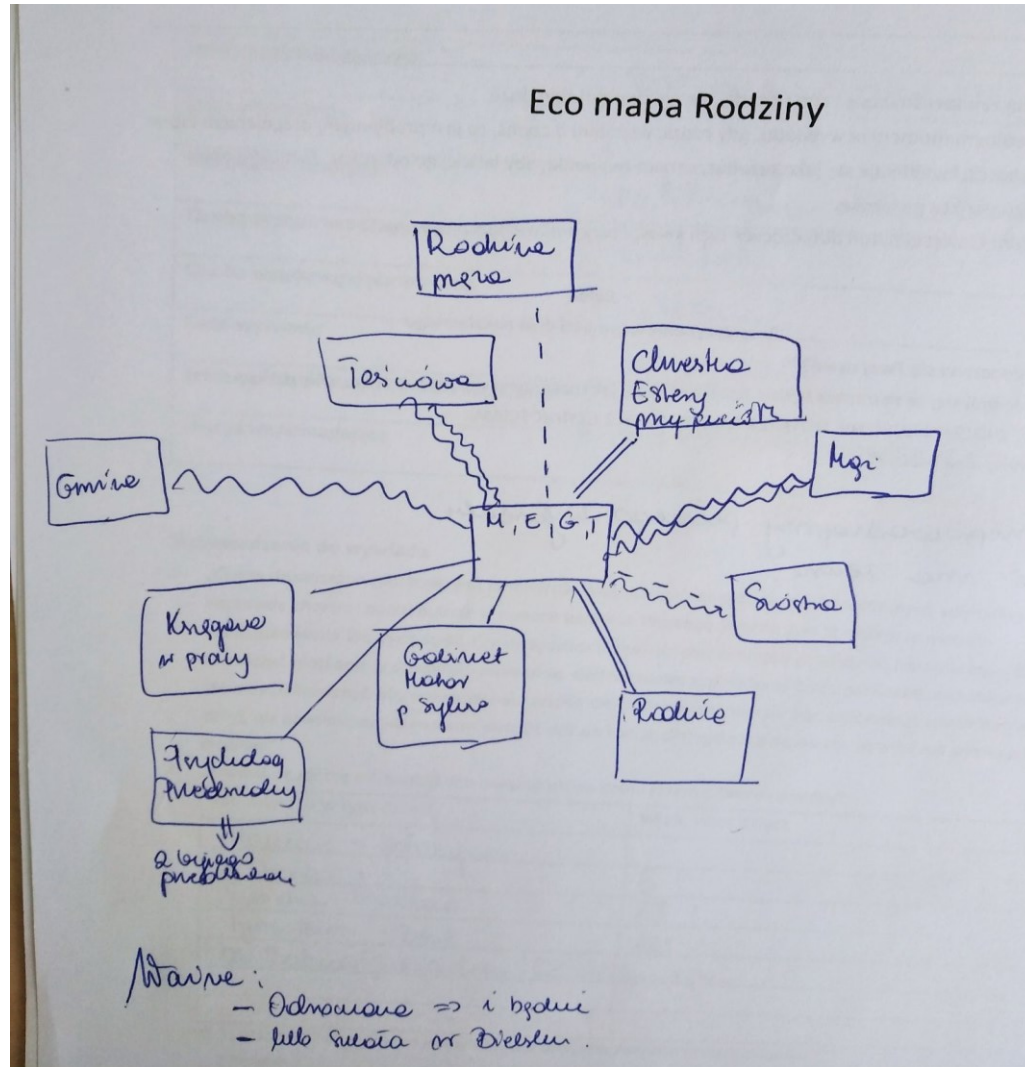
- Kopię wspólnie stworzonej ekomapy przekazujemy rodzinie.
- <https://www.youtube.com/watch?v=IRwwWMTESD0>

Zadanie:

interpretacja ekomapy przedstawionej w prezentacji

Analizując
ekomapę
zwracamy
uwagę na:

Potrzeby rodziny i zasoby środowiska.

Charakter relacji rodziny ze
środowiskiem.

Granice pomiędzy rodziną, a
środowiskiem.

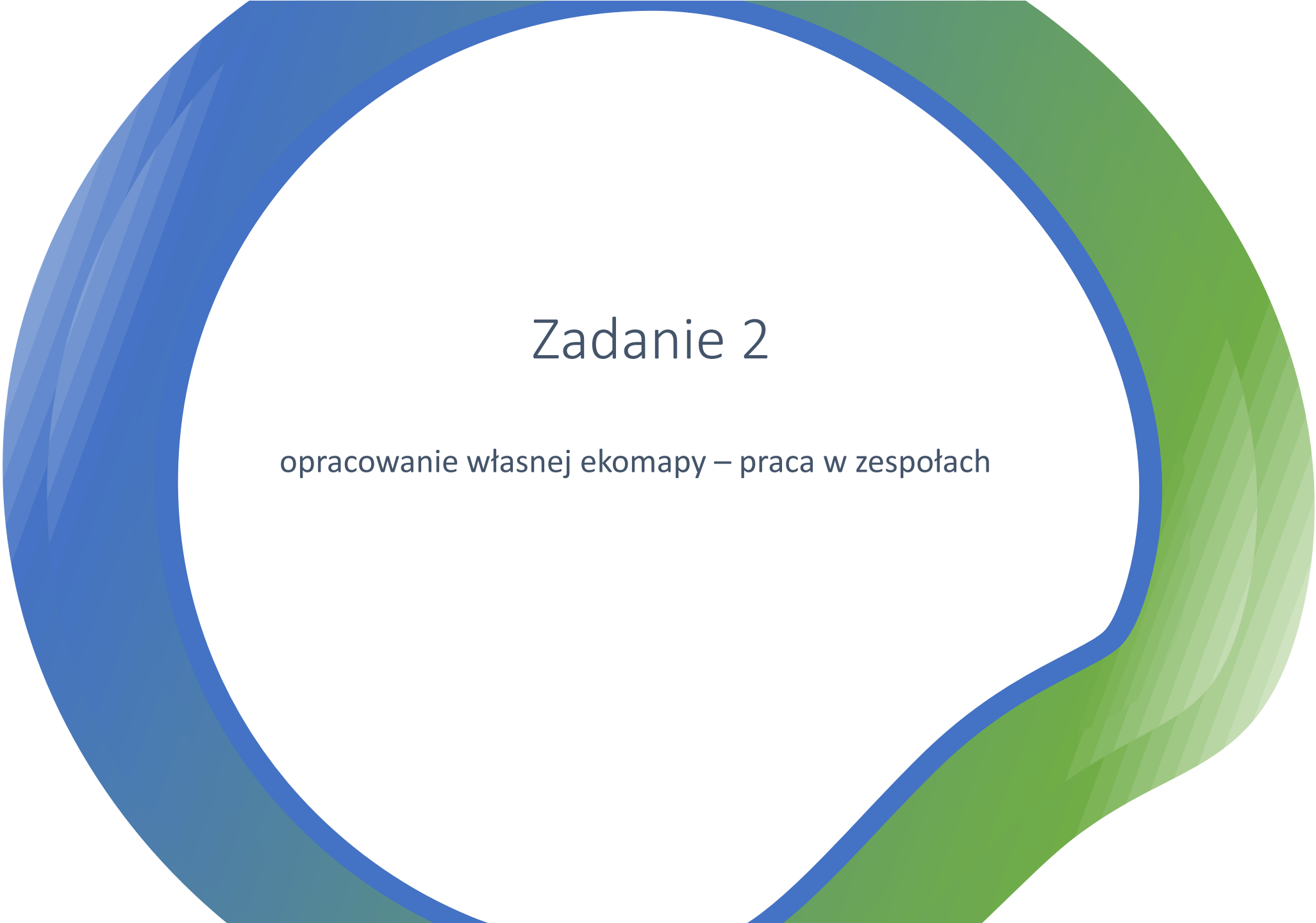
Charakter relacji wewnątrz rodziny.

Jakie informacje otrzymujemy analizując ekomapę?

Analizując ekomapę dostrzegamy:

- Jaki jest charakter relacji rodziny ze środowiskiem?
- Jakie znaczące zasoby są dostępne w najbliższym otoczeniu rodziny?
- Jakich zasobów i jakiego wsparcia brak lub nie wystarcza?
- Jaki jest dominujący charakter relacji rodziny ze środowiskiem?
- Czy istnieje równowaga między pobieraniem zasobów, a wewnętrzną spójnością rodziny?
- Czy rodzina nie jest zagrożona wykluczeniem społecznym?

A decorative circular graphic composed of two overlapping rings. The outer ring is blue, and the inner ring is green. The rings are slightly offset from each other, creating a 3D effect. The center of the graphic is a white circle containing text.

Zadanie 2

opracowanie własnej ekomapy – praca w zespołach

Przydatne strategie podczas wywiadu

-
1. Bądź naturalny i “nieformalny”
  2. Spraw aby rodzice czuli się naturalnie i “nieformalnie”
  3. Utrzymuj kontakt wzrokowy z rodzicami kiedy mówią do Ciebie
  4. Nie używaj żargonu; jeśli rodzic używa żargonu zapytaj co miał na myśli
  5. Przytakuj i potwierdzaj słowa rodzica
  6. Od czasu do czasu wyrażaj podziw dla tego co rodzic robi ze swoją rodziną
  7. Notatki sporządzaj tak, aby rodzic widział co piszesz
  8. Jeśli rodzic zacznie płakać, zaoferuj przerwanie konwersacji
  9. Jeśli coś wzbudza duże emocje u rodzica, przejdź do następnego tematu lub zapytaj czy nie warto porozmawiać o czymś innym
  10. W miarę możliwości powstrzymaj się od wyrażania swojej opinii na temat drugiego rodzica (nawet gdy go nie ma)
  11. Pytaj o konkretne rutyny - pamiętaj że celem jest zakończenie wywiadu po 90 minutach.
  12. Zadawaj szczegółowe pytania

Trzymaj się struktury 6 pytań dla rutyny

Co robią inni w tym czasie?

Co robi dziecko?

Jakie jest zaangażowanie dziecka?

Jaka jest jego niezależność?

Jak wyglądają relacje społeczne dziecka

Jak satysfakcjonująca jest dla Ciebie ta pora
dnia

Klucz do sukcesu - prowadzenie wywiadu

1. Trzymaj się wywiadu
2. Pamiętaj o pytaniach uzupełniających, których nie da się zdefiniować (czy on/ona robi tak...)
3. Obserwuj mowę ciała, utrzymuj kontakt wzrokowy
4. Bądź zrelaksowany
5. Pokaż zainteresowanie
6. Okazuj współczucie (brak pokerowej twarzy)
7. Akceptuj - nie osądzaj
8. Używaj swoich silnych stron

PAMIĘTAJ !

Czasami z różnych powodów wywiad trzeba przerwać wcześniej i umówić się na kontynuację w innym terminie.

Kluczowe stwierdzenia i pytania

1. Nie musisz odpowiadać jeśli nie chcesz
2. Kto jest w Twojej rodzinie?
3. Krótko opisz swoje dziecko - odpowiedzi rodziców są sposobem na zrozumienie, czym jest dla nich niepełnosprawność ich dziecka i jak oni ją opisują.
4. Jakie są Twoje główne obawy?
5. Jak zaczyna się Twój dzień?
6. Dla każdej rutyny zadaj 6 kluczowych pytań
7. Co dzieje się później.... co dzieje się dalej
8. Przejdźmy do.....
9. Pozwól, że przypomnę Ci o obawach, o których wspominałeś
10. Nad czym ma pracować według Ciebie zespół specjalistów
11. Jeśli to koniecznie, przypomnę Ci listę problemów, które pojawiły się w trakcie wywiadu
12. Który jest dla Ciebie najważniejszy?
13. Jak Ty to widzisz ? (zadbaj o to, aby oboje rodzice mogli się wypowiadać w równym zakresie)
14. Czy chcesz coś jeszcze dodać ?
15. Czy dobrze zrozumiałam, że ..... ?

---

1. Zakończenie wywiadu (pytania o ich czas wolny, obawy, zmiany w życiu) np.: gdy leżysz w łóżku i nie możesz zasnąć o czym myślisz?

2. Analiza obaw wyszczególnionych przez rodziców i ich hierarchizacja - rola osoby wspierającej wywiad

sylwia.wrona@us.edu.pl

Dziękuję za uwagę